

Rapportbesprekingen

Bonder M.C. 1994. *Broedvogels te Peestermaden e.o. bij Norg in 1993*. Rapport, Eelde. 25 pp. + 3 bijlagen inclusief 30 verspreidingskaarten. (M. Bonder, Landsteinerweg 7, 9761 HD Eelde)

Op de kaft van dit rapport prijkt een tekening van een paartje Grauwe Klauwieren. Deze illustratie loopt vooruit op het resultaat van de BSP-inventarisatie van 925 ha esdorplandschap ten oosten van Norg. In 1993 zijn twaalf rondes aan het gebied gebracht (data en tijden in bijlage), waarbij 35 soorten gebiedsdekkend zijn geïnventariseerd. Vijf soorten daarvan zijn niet aangetroffen. Vergeleken met 1986 (inventarisatie door Provincie Drenthe) zijn in 1993 veel Fluiters (van 2 naar 9 paren), Vuurgoudhaantjes (van 2 naar 14), Glanskoppen (van 2 naar 28) en Appelvinken (van 9 naar 32) aangetroffen. De vogels van het agrarische landschap hadden het moeilijker: Grutto (van 9 naar 1), Wulp (van 18 naar 5) en Veldleeuwrik (van 12 naar 2). Voor vogelsoorten die een kleinschalig cultuurlandschap met zandwegen en houtwallen prefereren, is het gebied (nog) ideaal: Gekraagde Roodstaart 31, Grasmus 67, Geelgors 52 en als grote verrassing 2 paartjes Grauwe Klauwier (beide succesvol, resp. 2 en 4 uitgevlogen jongen). Met het kwantificeren van de habitatkeus voor enige soorten en een uitgebreide beschrijving van het nestbiotoop van de Grauwe Klauwier heeft Marcel Bonder een zinvolle uitwerking aan zijn resultaten meegegeven. Met dit handvat kunnen Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer (als toekomstige beheerders van de Peestermaden) wel uit de voeten, dunkt me. Het is jammer dat Marcel de spectaculaire toename van diverse bosvogels niet nader onder de loupe heeft genomen, maar zijn evaluatie volledig gericht heeft op de houtwallen, beek en weidevogels. Het viel me op dat de verspreidingskaarten geen enkel territorium van de onderzochte soorten aangeven in een bosje waar Kritisch Bosbeheer een aantal jaren geleden 'natuurlijk bosbeheer' heeft uitgevoerd. Hoe zit dat?

Tenslotte nog een tip voor toekomstige rapporten: een correspondentieadres vermelden kan handig zijn. (Peter Venema)

Bouwer C. 1993. *Vogels van het Bongeveen in herfst en winter. Inventarisatie 1992/93*. Rapport Vogelwerkgroep KNNV, afdeling Assen. 5 pp. + 1 figuur en 2 tabellen (KNNV-VWG, p/a Nic. Beetslaan 4, 9405 BD Assen)

Het is altijd spannend om een rapport open te slaan met tellingen uit een natuurgebied dat je zelf ook goed kent. Wat zouden collega-vogelaars eruit gevestigd hebben? Passen de soortenlijst en aantalsopgave een beetje in je eigen indruk van het gebied? Zijn er leuke verrassingen boven water gekomen?

De vogelwerkgroep van de KNNV uit Assen heeft het Bongeveen bij Donderen van september tot half maart 1992/93 wekelijks bezocht. Tijdens elk van de in totaal 27 bezoeken is volgens de methode van de integrale gebiedstelling geteld, waarbij de waarnemingen op kaartjes zijn ingetekend.

Het verslag is beknopt en pretendeert niet meer te zijn dan een toelichting op de telresultaten. Na een korte inleiding en informatie over het gebied worden de waarnemingen per soort en soortgroep besproken. De getelde aantallen zijn steeds terug te vinden in een uitgebreide overzichtstabel die de ruggegraat van het verslag vormt. Er zijn 77 vogelsoorten waargenomen. Het 'ontbreken' van Kolgans, Stormmeeuw, Zanglijster en Keep lijkt mij wat onwaarschijnlijk, maar de rest geeft een goed beeld van wat men hier buiten het broedseizoen mag

verwachten. De leukste waarneming betreft een tweetal Boomklevers in september. Die had ik hier nog niet verwacht.

Een serieus gemis in het verslag is een overzicht van bezoektijden. Hoeveel tijd is er in het onderzoek gestoken en op welk moment van de dag? Voor een goed begrip van de resultaten is dat belangrijke informatie. Tot mijn spijt is de op kaartjes ingetekende informatie niet in de vorm van verspreidingskaarten weergegeven. Jammer, want dat kan het biotoopgebruik van de vogels verduidelijken en maakt het inventarisatieresultaat ook voor de beheerder (Het Drentse Landschap) waardevoller. Tot slot nog een suggestie voor tellers: maak ook aantekeningen van het waterpeil en inundaties. Zo kan na een aantal jaren het effect van droge en natte winters op de vogelstand worden vergeleken. (Peter Venema)

Feenstra H. 1994. *Genzen op en in de omgeving van het Fochteloërveen-Esmeer gebied 1993-1994*. Rapport, Appelscha. 9 pp. (H. Feenstra, Schapedrift 34, 8426 GP Appelscha)

Van oktober tot en met maart 1993/94 is de omgeving van het Fochteloërveen bezocht door zowel overwinterende ganzen als een vogelaar die hier wel raad mee wist. Het resultaat van deze combinatie is vastgelegd, zodat onze kennis over deze ganzenpleisterplaats weer eens wordt opgefrist.

Vijf soorten ganzen zijn aangetroffen: Rietgans, Kolgans, Brandgans, Grauwe Gans en Kleine Rietgans. De Rietgans overtreft de andere soorten ruimschoots in aantal, met een nieuw gebiedsmaximum van 8350 vogels op 13 februari. Kolganzen bereikten hun seizoensmaximum met zo'n 650 exemplaren eind december. Brandganzen bereikten rond de Kerst een maximum van 180 vogels. De Grauwe Gans werd met max. 7 foeragerende dieren vastgesteld en de Kleine Rietgans is uitsluitend overvliegend waargenomen.

Door de aanleg van dammen in het Fochteloërveen (in 1985) zijn natte compartimenten ontstaan die regeneratie van het hoogveen mogelijk moeten maken. Een bijverschijnsel was het ontstaan van plassen met open water (tot 10 ha), die de ganzen nu als slaapplek benutten. Het gebruik van het Esmeer als slaapplek is -vergeleken met vroeger- afgenomen. Het belangrijkste foerageergebied lag aan de Friese kant van het veen.

De informatie in dit rapport is veelal beschrijvend en verhalend weergegeven, een heel gepuzzel voor lezers die een precies overzicht willen van het hoe en wat. Met een paar tabellen (bijvoorbeeld bezoekdata en -tijden, aantallen per soort per teldatum, gebieds- en slaapplekstellingen) en kaartjes (o.a. van begrenzing telgebied, exacte ligging foerageerplaatsen, waargenomen trekbewegingen) kan een verslag als dit nog verder aan waarde winnen. Ten slotte kan het nuttig zijn om vast te leggen op welke gewassen de ganzen foerageerden. Op naar het volgende rapport! (Peter Venema)

Heijne H.D. & van Dijk A.J. 1993. *Vegetatie en avifauna van het Doldersummerveld*. Stichting Het Drentse Landschap, Assen. 116 pp. (Kloosterstraat 5, 9401 KD Assen, 05920-13552).

Een gedetailleerde vegetatiekartering van het Doldersummerveld uit 1992 wordt vergeleken met die in 1982. De enorme veranderingen worden gerelateerd aan het gevoerde terreinbeheer. Door plaggen, begrazen en maaien is de vegetatie van smele en pijpestrootje teruggedrongen en vervangen door gevarieerde dop- en struikheivegetaties. De vogelstand is toegenomen (111 soorten gemeld als broedvogel in 1982-92). Veranderingen in de stand worden gekoppeld aan externe factoren (klimaat, verzuring, verdroging) en interne factoren (rust, beheer). Tientallen figuren verduidelijken de trends van vogels, gesplitst naar habitat. In bijlages staan recente

verspreidingskaarten, ook van amfibieën, reptielen en zoogdieren. Een waardevol rapport, dat aangeeft hoe belangrijk een lange adem is bij het volgen van effecten van beheer. (Rob G. Bijlsma)

Kleine J. & van Eerde K. 1994. Fauna-inventarisatie Dwingelderveld en omgeving 1993. Rapport, Dwingeloo. 222 pp. (Davidshoeve 1, 7991 PB Dwingeloo, 05219-7565).

Met dit rapport over het Dwingelderveld, inclusief omtrek ongeveer 4170 ha, is een reeks waarnemingen beschikbaar over de periode 1982-93. De inventarisaties (105 broedvogelsoorten), tellingen en losse waarnemingen over 1993 staan centraal, de gegevens uit voorafgaande jaren zijn in tabellen terug te vinden. Werkwijze, weer en gebied worden uitvoerig beschreven. Detailinformatie staat in bijlagen, vaak verduidelijkt met grafieken en tabellen. Daarnaast is er ruimte voor zoogdieren, amfibieën, reptielen en dagvlinders. Het rapport is een schatkist. Weinig gebieden zullen zo grondig en gedurende zo'n lange periode systematisch zijn onderzocht. Het is een enigszins beangstigend idee te weten dat dit fraaie heidegebied slechts bestaat bij de gratie van het particulier initiatief van W. Beijerinck. Van de twaalf grote Drentse heidevelden van begin deze eeuw is het Dwingelderveld als enige intact gebleven. De rapporten van Joop Kleine c.s. laten zien dat die keuze zo slecht nog niet is geweest. (Rob G. Bijlsma)

Klemann M.C.M. 1993. *Broedvogels van Plan Goudplevier in 1993*. SOVON-rapport 93-12, samengesteld in opdracht van de Vereniging Natuurmonumenten. SOVON, Beek-Ubbergen. 39 pp. + 6 bijlagen en 81 kaarten (SOVON, Rijksstraatweg 178, 6573 DG Beek-Ubbergen).

In 1991 lanceerde de Vereniging Natuurmonumenten het Plan Goudplevier. Dit plan heeft tot doel om een viertal geïsoleerde reservaten (Martensplek, Lentsche Veen, Hullenzand, Balingeren Mantingerzand; in totaal 385 ha) door aankoop van intensief gebruikte landbouwgronden met elkaar te verbinden en te ontwikkelen tot één aaneengesloten gebied van ruim 1100 ha. De onderhavige broedvogelkartering vond plaats om de uitgangssituatie vast te leggen, zodat periodieke herhaling inzicht kan geven in het effect van het gevoerde beheer. Tevens kunnen de verzamelde gegevens, na een ecologische interpretatie, dienen voor bijsturing van het beheer.

De uitgangspunten zijn in het hoofdstuk gebiedsbeschrijving goed vastgelegd. Zo is er een beschrijving van bodem, landschap en vegetatie, natuurterreinen, cultuurland en waterhuishouding. Inventarisatiemethode en weersomstandigheden worden eveneens behandeld, gevolgd door de soortbesprekingen.

De zeldzame en schaarse soorten zijn geteld, alsook een aantal (44) relatief eenvoudig te karteren soorten die wat zeggen over het type en de kwaliteit van het landschap. In een kleiner BMP-plot zijn de overige (algemene) soorten gekarteerd. Waar mogelijk worden de resultaten vergeleken met eerdere inventarisaties van de Provincie Drenthe (1976 en 1988). Duidelijk is de achteruitgang van veel soorten in het cultuurland, zoals Patrijs, Grutto, Wulp en Veldleeuw. Ook verdroging blijkt mee te spelen. Zo broedden er in 1993 evenveel Wilde Eenden als Wintertalingen in 1976 (18 paar). In de afgelopen 17 jaar zijn er 15 soorten uit de terreinen verdwenen en acht soorten hebben zich gevestigd. Van slechts vijf soorten kan worden gemeld dat ze gelijk zijn gebleven, 25 soorten vertoonden een afname van meer dan 10% en 21 soorten vertoonden een toename van meer dan 10%. De nieuwe en toegenomen soorten blijken vooral bosvogels te zijn: Gekraagde Roodstaart, Zwarte Mees, Zwartkop, Boomkruiper, Sperwer e.d. Van de nieuwkomers zijn Havik, Turkse Tortel, Fluit en Appelvink eveneens landelijk toegenomen. Verdwenen zijn specifieke soorten als Blauwe

Kiekendief, Korhoen, Zwarte Stern, Nachtzwaluw en Paapje. Toch komen er nog wel een aantal heidevogels voor, zoals Boomleeuwerik (6 territoria), Tapuit (1) en veel Grasmussen (65) en Geelgorzen (82). Voor een deel zijn deze laatste twee soorten ook buiten de reservaten aanwezig.

De gegevens worden verder uitgewerkt in tabellen met aantallen en dichtheden van de verschillende soorten in natuurterreinen en in cultuurland, aantallen en dichtheden per 100 ha in het BMP-plot en vergelijkingen van de diverse deelgebieden over een aantal jaren. In het hoofdstuk evaluatie en beheersaanbevelingen wijst de auteur op een viertal ecologische groepen en refereert hij aan de hand van de Rode Lijst (die van 1986) op de nationale en internationale waarden. De gedane suggesties zijn erg praktisch en komen voort uit de ervaring en het ecologische inzicht van de auteur. Zo wijst hij op de pendelvluchten van meeuwen naar de VAM en verwacht hij dat nieuwe waterpartijen wel eens een grote aantrekkingskracht kunnen gaan uitoefenen als voorverzamelplaats of broedterrein. Opmerkelijk is dat er vrijwel niet wordt gerept over de Goudplevier zelf. Enkel een aantal historische feiten uit de naaste omgeving worden genoemd. Het lijkt voorlopig een utopie om deze vogel op middellange termijn te verwachten als broedvogel.

Het valt NM te prijzen dat ze de uitgangssituatie hebben laten vastleggen. Recensent verwacht dat allerlei ingrepen (afplaggen, ontwikkelen waterpartijen, vergroting en aaneensmeding van terreinonderdelen en integraal beheer) al snel zullen leiden tot een positieve ontwikkeling bij de kritische vogels van de voor Drenthe karakteristieke heidevogelgemeenschap. De tijd zal het verder leren. (Jan Grotenhuis)

Kristoffers R., Toxopeus C., Drenthen R.J. & Hasper J.H. 1993. *Inventarisatie broedsucces roofvogels Boswachterij Schoonloo*. Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland, Assen. 19 pp.

Een kwantitatief overzicht van het voorkomen, broedsucces en voedsel van Buizerd (15), Havik (10), Sperwer (2), Wespandief (2), Ransuil (2) en Bosuil (3) in Boswachterij Schoonloo in 1993. (Rob G. Bijlsma)

van Manen W., Ottens H.J., van Os B. & Smaal M. 1993. *Broedvogelinventarisatie in noordelijk Midden-Drenthe 1993*. Rapport, Assen. 18 pp. + 66 kaarten (W. van Manen, Muddegooim 80, 9403 NL Assen).

Een nog groter gebied dan in 1992 (zie bespreking in Drentse Vogels 6) werd onderzocht, namelijk 3619 ha. De hoofdstukken over het gebied en werkwijze zijn goed onderbouwd en helder geschreven. Het hoofdstuk resultaten is interessant, omdat daarbij ook een vergelijking met 1992 wordt gemaakt, al wordt aangegeven dat aan aantalsveranderingen geen al te grote waarde moet worden toegekend. Wel worden duidelijke uitspraken gedaan over de toename van de muizeneters en de verschijning van de Boomleeuwerik met vier territoria. De soortbesprekingen zijn soms anecdotisch (Blauwe Reiger), maar gaan soms verder (bijvoorbeeld nestgegevens van 17 Grote Bonte Spechten). De verspreidingskaarten zijn door de topografische ondergrond extra interessant, bijvoorbeeld in verband met verkavelde en niet verkavelde delen van het beekdal. Dit is informatief bij weidevogels (Watersnip, Wulp), alsook bij soorten als Paapje, Bosrietzanger en Geelgors. In tegenstelling tot het rapport van Van Os (zie verderop) een schoolvoorbeeld om een gericht onderzoek vast te leggen. (Jan Grotenhuis)

Mulder J., Mulder J. & Dijkstra B. 1994. *Jaarverslag 1993 van de Vogelwerkgroep Ravenswoud en omstreken*. 20 pp. (Meesterlokstraat 22, 8427 RD Ravenswoud).

Aantalsontwikkeling van weidevogels op drie boerenbedrijven met verschillende bedrijfsvoering over 1985-93, nestkastonderzoek in Ravenswoud en Appelscha (141 bewoonde kasten), broedvogelinventarisaties en -tellingen (boerenland ten zuiden van Fochteloërveen, Ravenswoud en omgeving), roofvogels en uilen in de Compagnonsbossen en Fochtelo, voedsel van Kerk- (afkomstig uit Boyl) en Ransuil (Compagnonsbossen), terugmeldingen van geringde vogels, fenologie (voorjaar en herfst) en losse waarnemingen. De rapportage wordt elk jaar beter. (Rob G. Bijlsma)

Mulder J. 1994. *Vogels in en rond het Fochteloërveen*. Rapport in eigen beheer, 150 pp. (Meesterlokstraat 22, 8427 RD Ravenswoud)

Samenvattend overzicht van tien jaar (1983-92) waarnemingen op het Fochteloërveen (inclusief het Drentse deel) en ten zuiden daarvan. Er werden 194 vogelsoorten vastgesteld, waaronder 108 als broedvogel. In korte soortteksten worden de gegevens nader toegelicht, vaak ondersteund door grafieken met voorkomen per maand en tabellen met groeps grootte, fenologie en soms voorkomen per jaar. In bijlagen worden de basisgegevens verstrekt per maand en per jaar. De tijdsbesteding is gekwantificeerd als aantal velduren per maand per jaar, een goed handvat voor de beoordeling van de gegevens. De gebiedsbeschrijving is globaal gehouden, zonder in te gaan op verschillen van jaar op jaar. (Rob G. Bijlsma)

van Os B.L.J. 1993. *Broedvogels van de Norgerpetgaten en het Esmeergebied in 1993*. Rapport, Assen. 4 pp. + 1 bijlage en 46 kaarten (B.L.J. van Os, Hunzingostraat 105, 9405 EV Assen).

Een rapport met een wel zéér summiere tekst en verantwoording. Naast een inleiding van acht regels en zes regels werkwijze met tijdsbestedingstabel zijn verder slechts een overzicht van de resultaten en een vergelijking met 1990 opgenomen. De doelstelling van het rapport zal ongetwijfeld zijn om de basisgegevens vast te leggen. Dit mag dan gebeurd zijn met behulp van de kaarten, maar verder wordt dan ook alles wat interpretatie mogelijk kan maken achterwege gelaten: tijdsbesteding/ha, inventarisatieroute, weersomstandigheden, biotoopbeschrijving. Dat valt zeer te betreuren, zoveel extra werk was dit toch niet geweest. De resultaten verschillen soms nogal van wat in 1990 werd gevonden. Zonder verdere informatie kan uitsluitend worden gespeculeerd. Wat bijvoorbeeld te denken van de teruggang bij Wintertaling (van 11 naar 2), Veldleeuwerik (van 12 naar 3) en Roodborsttapuit (van 6 naar 2)? Van de 59 soorten zijn minstens 26 soort achteruitgegaan en slechts zeven vooruit. Zeker bij uitgebreide territoriumkarteringen is het wenselijk opmerkelijke verschillen te beschrijven, dan wel te verklaren. (Jan Grotenhuis)